

Гнатів Наталія Володимирівна — кандидат мистецтвознавства, викладач музично-теоретичних дисциплін Комунального закладу вищої освіти Київської обласної ради «Академія мистецтв» (Київ, Україна).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0858-9772>

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ ВОКАЛЬНОЇ ТВОРЧОСТІ АННИ КОРСУН

Розглянуто формування індивідуального стилю у вокальній творчості українсько-німецької композиторки А. Корсун. Обґрунтовано значення вокального жанру в її творчості на основі частоти й періодичності звернення, успішної виконавської практики, в якій вона бере участь. Проаналізовано одинадцять вокальних композицій, створених протягом 2010–2018 років. Виявлено, що за досить короткий час сформувались стійкі ознаки індивідуального стилю А. Корсун, помітні вже в перших її вокальних творах, зокрема підкреслено роботу зі звуком, основні її принципи: активне залучення шумових звуків, створених за допомогою нетрадиційних прийомів звуковидобування голосом; тембро-колористичне трактування літер і складів замість семантично навантаженого словесного тексту; модифікація голосу й доповнення його виражальних можливостей шляхом залучення додаткового інструментарію — сурдин, трубок, свистульок, казу; корекція звучання за допомогою акустичних вказівок щодо бажаних приміщень для виконання і використання мікрофонів; експериментування зі стереоефектами, звуковими ілюзіями, «рухомим» звуком завдяки залученню можливостей простору в розташуванні виконавців та їх переміщення під час співу. Зафіксовано опору на неакадемічну манеру виконання з нижнім, м'яким співом не на повний голос і манеру *croon* (термін А. Корсун) у фрагментах із закритим ротом, музикантським без намагання зробити спів зрозумілим. Визначено тембр одним із головних факторів драматургії у творах А. Корсун, його вплив на відчуття темпу і ритму. Підкреслено позанаціональну природу вокальної творчості композиторки, її орієнтацію на сучасну світову музичну практику.

Ключові слова: індивідуальний стиль, вокальна творчість А. Корсун, звук, тембр, експеримент.

Вона створила свій власний світ зі своїми темами,
світ, сповнений літаючих сов, казок мозку, нічних зупинок,
китових снів і космічних туманів. Якби ви досліджували
цей світ, це повинна була б бути експедиція на зразок
“Зони” у фільмі Тарковського “Сталкер”»¹.

*М. Еггерт*²

¹ Eggert M. Eine Lobrede auf klare Partituren und rätselhafte Musik. *Neue Musikzeitung*. 2017. Dezember (Nu. 66). URL : https://www.nmz.de/artikel/eine-lobrede-auf-klare-partituren-und-raetselhafte-musik?fbclid=IwAR0yzwG7ibBE7RP83I6mv_JN_w4VKff3omHKbnG6ywCUE0GeIbnjuAPhIJK (дата звернення: 17.05.2019).

² Моріц Еггерт (Moritz Eggert) — відомий німецький композитор і піаніст, володар кількох престижних міжнародних нагород, один із засновників фестивалю нової музики «A·DEvantgarde», з 2010 року — професор композиції в Мюнхенській вищій школі музики й театру.

Актуальність дослідження. Анна Корсун — молода україно-німецька композиторка. Народилася в Донецьку, протягом 2005–2010 років навчалась на композиторському факультеті Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (клас професора М. Скорика), протягом 2010–2012, 2015–2016 років — у Мюнхенській вищій школі музики й театру (Hochschule für Musik und Theater München) в класі композиції професора М. Еггерта. З 2010 року проживає переважно в Німеччині, за цей час була стипендіаткою кількох програм у Німеччині, Франції, зараз перебуває в резиденції в Італії¹. З 2018 року працює в Амстердамській консерваторії (Conservatorium van Amsterdam) запрошеним педагогом з композиції.

За досить короткий період творчої діяльності А. Корсун створила кілька десятків композицій в різних жанрах, переважно камерно-інструментальних і вокальних. Її твори виконувались у програмах багатьох європейських концертів і фестивалів. Протягом останніх кількох років А. Корсун здобула кілька перемог, зокрема на конкурсі молодих композиторів «Gaudeamus» (2014) і приз «Open ear» фундації «Trillende lucht» (2019)².

Значні досягнення А. Корсун у сфері композиції зумовлюють **актуальність дослідження** її творчості, адже дослідження індивідуального стилю композитора не лише дає змогу пізнати музичне мистецтво в його одиничних, неповторних виявах, а є необхідною складовою вияву стилів більш загальних рівнів, сучасної музичної культури.

Аналіз останніх досліджень. Досить короткий період творчої діяльності А. Корсун стали причиною незначної кількості публікацій про неї. **Джерельну базу** статті становлять кілька рецензій на концерти³, дві аналітичні статті — німецької дослідниці українського походження М. Каутц (M. Kautz)⁴ та німецького піаніста угор-

¹ Повний перелік програм-резиденцій, у яких брала участь А. Корсун: Cité Internationale des Arts — 2014 рік, Париж, Франція; Schloss Solitude — 2014–2015 роки, Штутгарт, Німеччина; Kunst-Station Sankt Peter in Köln — 2016 рік, Кельн, Німеччина; Montreal — Hellerau 2016–2016 рік, Квебек, Канада; Künstlerhaus Wierpersdorf — 2017 рік, Віперсдорф, Німеччина; Künstlerdorf Schöppingen — 2018 рік, Шопінген, Німеччина; Künstlerhof Schreyahn — 2018–2019 роки, Шреян, Німеччина; Villa Massimo — 2018–2019 роки, Рим, Італія.

² Повний перелік нагород А. Корсун у сфері композиції: меморіальна премія «Leonhard und Ida Wolf-Gedächtnispreise» — 2012 рік, Німеччина; перемога в конкурсі «Neue Töne» — 2013 рік, Німеччина; Director's Choice Award в Boston Metro Opera — 2014 рік, США; перемога в VIII конкурсі «Pre-art» — 2014 рік, Швейцарія; перемога в конкурсі «Der Harald-Genzmer-Kompositionswettbewerb» — 2014 рік, Німеччина; перемога в конкурсі «Gaudeamus» (приз «Gaudeamus Award») — 2014 рік, Нідерланди; нагорода програми «Zeitgenössische Musik» — 2016 рік, Німеччина; перемога в конкурсі «Sondershäuser Kompositionswettbewerb» — 2017 рік, Німеччина; приз фундації Крістофа і Штефана Каске («Christoph und Stephan Kaske Stiftung») — 2017 рік, Німеччина; Берлінський мистецький приз («Kunstpreis Berlin») — 2018 рік, Німеччина; приз «Open Ear» — 2019 рік, Нідерланди.

³ Див. Морозова Л. Композитори меняют профессию // Коммерсантъ Украина. 2013. № 18. С. 4; Kleinteich N. Saalfeld: Tango und Sinfonie in erfolgreicher Symbiose // Ostthüringer Zeitung. 2016. 05 Dezember. URL: <http://saalfeld.otz.de/web/saalfeld/startseite/detail/-/specific/Saalfeld-Tango-und-Sinfonie-in-erfolgreicher-Symbiose-984838883> [дата звернення: 20.05.2019]; Vehn ter J. Konzert für Absetzer, Laubbläser, Kettensäge und Rüttelstampfer // Leipziger Volkszeitung. 2017. 31 August. URL: <http://www.lvz.de/Region/Markkleeberg/Konzert-fuer-Absetzer-Laubblaeser-Kettensaege-und-Ruettelstampfer> (дата звернення: 24.05.2019); Wüst M. “Tohuwabohu” im Schwere Reiter. Netzflüchter im Wollfadenweb reflektieren über nicht erkennbares Chaos. 2012. 11 Marschieren. URL: <http://www.kultur-vollzug.de/article-26241/2012/03/11/tohuwabohu-im-schwere-reiter-netzfluchter-im-wollfadenweb-reflektieren-uber-ein-nicht-erkennbares-chaos/> [дата звернення: 24.05.2019].

⁴ Див. Kautz M. Vorsicht Hör-Fallen! Porträt der ukrainischen Komponistin Anna Korsun // Musik-Texte. Zeitschrift für neue Musik. 2016. August (Nu. 150). S. 6–11.

ського походження М. Чіби (M. Tchiba)¹, написаних в жанрі творчого портрету, портретні замітки М. Еггерта (M. Eggert)², Т. Янссена (T. Janssen)³, Т. Гьотца (T. Götz)⁴. Становлення композиторської кар'єри А. Корсун відбувається за межами України, її творчість мало відома українським шанувальникам сучасної музики, хоча її твори неодноразово виконувались в Україні, відома лише одна рецензія Л. Морозової з нагоди концерту «6+1»⁵ і фрагмент магістерської роботи української піаністки А. Шаріної про сучасні техніки фортепіанної гри в п'єсі «Aqua sonare»⁶. Залучено також матеріали особистих бесід авторки з А. Корсун та електронне листування.

Всебічного вивчення потребують усі жанри творчості А. Корсун, адже жоден із них не досліджений ні в українському, ні в зарубіжному музикознавстві. Особливої уваги потребує вокальний жанр — один з найбільш значних в її творчості. Майже щороку, починаючи з 2010-го⁷, вона пише вокальні твори⁸. Це дає можливість розглядати індивідуальний стиль А. Корсун на прикладі вокальної музики, і не лише аналізувати сталі елементи, а й процес їх становлення й розвитку. Вокальний жанр особливо близький композиторці, бо вона, не маючи професійної вокальної підготовки, майстерно володіє голосом, бере участь у концертних виконаннях і студійних записах власних творів.

Мета статті — виявити ознаки індивідуального стилю А. Корсун, їх формування у вокальній творчості. Звернення лише до роботи зі звуком, з одного боку, пов'язане з неможливістю охопити всі музичні аспекти, з іншого, — дає змогу зосередитись на одному з ключових естетичних принципів її творчості.

¹ Див. Tchiba M. Aus Stille geboren (die Musik der ukrainischen Komponistin Anna Korsun) // Neue Zeitschrift für Musik. 2015. Nu. 3. S. 59–61.

² Див. Eggert M. Eine Lobrede auf klare Partituren und rätselhafte Musik // Neue Musikzeitung. 2017. Dezember (Nu. 66). URL: https://www.nmz.de/artikel/eine-lobrede-auf-klare-partituren-und-raetselhaftemusik?fbclid=IwAR0yZwG7ibBE7RP83I6mv_JN_w4VKff3omHKbnG6ywCUE0GelbnjuAPlJk (дата звернення: 17.05.2019).

³ Див. Janssen T. Selbst denken und deuten // Elbe-Jeetzel-Zeitung. 2018. 21 Februar. S. 5.

⁴ Див. Götz T. Anna Korsun komponiert in Sondershausen mit Stimme und Tastatur // Thüringer Allgemeine. 2018. 17 Juli. URL: https://www.thueringer-allgemeine.de/web/zgt/suche/detail/-/specific/Anna-Korsun-komponiert-in-Sondershausen-mit-Stimme-und-Tastatur-2143948721?fbclid=IwAR14R0moEqG9ofENunJcg7XOss_uzzmB55UbmxFqtVL1LXyJkqUPqhoc0BI (дата звернення: 23.05.2019).

⁵ Див. Морозова Л. Композитори меняют профессию // Коммерсантъ Украина. 2013. № 18. С. 4.

⁶ Див. Шаріна А. В. Розширені техніки в музиці для фортепіано соло композиторів київської школи (на прикладі використання гліссандо в «Aqua sonare» А. Корсун і Сонати № 3 «Aer» В. Цанька) : дипломна робота / Національна музична академія України імені П. Чайковського; наук. кер. Тукова І. Г. Київ, 2018. 73 с.

⁷ Перший твір, включений А. Корсун до офіційного списку власних композицій — «Теорія струнних» («*Theory of strings*») для інструментального ансамблю, датується 2007 роком і написаний під час навчання в Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського. Але більшість жанрів у творчості композиторки починає свій відлік з 2010 року — часу закінчення академії і вступу до Вищої школи музики й театру в Мюнхені. Тому основний відлік творчості А. Корсун можна вести з 2010 року.

⁸ «Пісня Риби» («*The Song of a Fish*») для жіночого голосу (2010); «Ландшафти» («*Landscapes*») для п'яти голосів (2011); «Туґа» («*Wehmut*») для п'яти голосів, скрипки, контрабасу, препарованого фортепіано та звукових об'єктів (2011); «*Vocerumori*» для шести голосів (2012); «Наступна зупинка» («*Nächste Haltestelle*») для інструментального ансамблю та сопрано (2013); «Я чую голоси» («*I hear voices*») для трьох голосів і запису (2013); «Сирени» («*Sirene*») для 22 голосів (2014); «Сутінки» («*Ulenflucht*») для 20 граючих та співаючих виконавців (2015); «*Moyioomni*» для 16 голосів (2016); «Клітка Толлера» («*Tollers Zelle*») для електрогітари та сопрано (2017); «Основа нашої природи» («*Le basile de sa propre nature*») для чотирьох голосів (2018).

Виклад основного матеріалу. «Голос, мабуть, найбільш інтимний інструмент. Він мене цікавить, тому що він дуже гнучкий. На жаль, голос все ще часто сприймається лише як провідник між текстом і музикою, хоча насправді є незалежним від тексту інструментом»¹. Наведені слова частково розкривають один із основних естетичних принципів вокальної творчості А. Корсун. Адже, якщо голос і ширше — музична складова вокального твору не спрямовані на розкриття словесного тексту, вони трактуються як самоцінні, самодостатні елементи, і важливим стає звучання як таке. Робота зі звуком, максимальна увага до звуку або «вивільнення звуку», як охарактеризував партитури композиторки німецький журналіст Т. Янссен², стали для неї одним із основних принципів творчості.

«Я сприймаю світ через звуки. Мій мозок поглинає шум навколишнього середовища і починає вигадувати комбінації звуків <...>. Я перебуваю в середині цих процесів, балансуючи в них і насолоджуючись музикою довкола себе»³. А. Корсун сприймає звуки навколишнього світу як музичні і втілює їх у своїй творчості. Для неї немає ієрархії звуків, поділу на музичні і немусичні. «Я можу використовувати скрипку або поверхню столу, це залежить від того, що необхідно для мистецької ідеї»⁴. У вокальних творах композиторка експериментує зі звуком різними способами. Один із них — використання нетрадиційних прийомів звуковидобування голосом.

Кожна вокальна п'єса А. Корсун розпочинається анотацією, у якій розшифровуються графічні позначки і тонкощі виконання прийомів. Традиційні для музики визначеної висоти співіснують з різноманітними шумовими звуками, а часто поступаються їм за кількісно. Серед нетрадиційних звуків — сип, шепіт, крик, булькання, свист, гіпервібрація, хрип, ричання, схлипування, виття, *glissando* тощо. Нетрадиційні прийоми звуковидобування включають різноманітні маніпуляції язиком, губами, горлом тощо. Окремі прийоми передбачають одночасне виконання одним співаком звуків з визначеною висотою і шумових звуків, в результаті один виконавець здатен сам заспівати співзвуччя чи навіть поліфонічний фрагмент.

Одним із найяскравіших творів щодо роботи з шумовими звуками став «Vocerumori» для шести голосів (2012)⁵. Назва композиції відсилає до інтонаруморі — сімейства музичних інструментів, винайдених на початку ХХ століття Л. Русоло, в основі дії яких — генерування різних типів шумів. Подібно до Л. Русоло, А. Корсун експериментує з шумовими звуками, але за допомогою людських голосів. Драматургія твору ґрунтується на зіставленні відмінних за тембром і виражальними якостями шумів, а також шумів і акордово-поліфонічних фрагментів з визначеною висотою. Посилення голосів мікрофонами надає тембрам дещо штучного забарвлення, яке в окремих фрагментах навіть нагадує звучання електронних композицій.

Ще один експеримент у роботі зі словесним текстом. Як зазначає А. Корсун: «Я віддаю перевагу музиці перед іншими видами мистецтва: музиці як чистій абстракції, незалежній від вербальних або візуальних значень. <...> Звичайно, ми знаємо, що музика часто взаємодіє з іншими мистецтвами, особливо зі словом <...>. Але я зараз говорю про її чисте вираження. Це те, що я ціную найбільше, і тому мені так

¹ Джерелом цитати є електронний лист А. Корсун до автора статті, надісланий 25 березня 2019 року.

² Див. Janssen T. Selbst denken und deuten // Elbe-Jeetzel-Zeitung. 2018. 21 Februar. S. 5.

³ Див. Kautz M. Vorsicht Hör-Fallen! Porträt der ukrainischen Komponistin Anna Korsun // Musik-Texte. Zeitschrift für neue Musik. 2016. August (Nu. 150). S. 6–11.

⁴ Див. Janssen T. Selbst denken und deuten // Elbe-Jeetzel-Zeitung. 2018. 21 Februar. S. 5.

⁵ «Vocerumori» — один із трьох творів, за які А. Корсун 2014 року отримала перемогу в композиторському конкурсі «Gaudeamus». Інші два — «Туга» («Wehmut») для п'яти голосів, скрипки, контрабасу, препарованого фортепіано та звукових об'єктів і «Plexus» для інструментального ансамблю.

важко працювати зі словом. Я не люблю використовувати слова у моїй вокальній музиці. Якщо я повинна це зробити, то намагаюся позбавити слова їх значення і розмиваю окремі фонемі»¹.

Тексти у вокальній творчості А. Корсун досить умовні: у більшості партитур вони представлені беззмістовним набором літер чи складів, вимова яких впливає на тембр звуку. Часто застосовується прийом плавного, повільного переходу від однієї літери до іншої, періодично одна нота виконується різними голосами — кожен свою літеру, утворюючи новий комбінований тембр. Інколи в партитури вводиться ремарка «виконувати голосні неясно, з напівзакритим ротом». Здавалося б, виняток становить твір «Сирени» («Sirene»), у якому ніби застосовано слова, які належать А. Корсун, точніше, — це довільна переробка поезії П. Неруди, у якій смислове навантаження зникло і залишилося лише фонічне звучання іспанської мови. Ремарка «вимовляти текст нечітко, розмито» доповнює колористичний ефект.

А. Корсун написала два вокальні твори, виконуючи умови замовлення, на тексти німецьких поетів. Один із них — «Клітка Толлера» («Tollers Zelle») — належить експресіоністу Е. Толлеру «Стежки у світ» («Pfade zur Welt»)², який вокалістка читається після останнього такту. Під час виконання вона вимовляє лише окремі звуки і склади, а завдання голосу, згідно з ремаркою, — максимально відтворити звучання гітари. Інший твір — «Туга» («Wehmut») для п'яти голосів, скрипки, контрабасу, препарованого фортепіано і звукових об'єктів. Композиція написала під час навчання А. Корсун в Мюнхенській вищій школі музики й театру, виконуючи завдання педагога з композиції М. Еґґерта: створити дві п'єси на основі однієї з пісень Р. Шумана з вокального циклу «Liederkreis» на слова Й. фон Айхендорфа³. В одній п'єсі мала бути збереженою мелодія, в іншій — текст. А. Корсун замість двох написала одну п'єсу з кількома розділам, закріпивши мелодію Р. Шумана з текстом і відповідною семантикою за партією сопрано. У першому розділі сопрано проводить оригінальну мелодію з повним текстом, у наступних — текст в її партії «розмивається»: склади повторюються або й зовсім зникають, слова руйнуються, залишаються лише окремі беззмістовні букви та склади (приклад 1). Отже, у процесі розгортання твору текст поступово втрачає змістове наповнення і модулює в бік колористики, цей ефект посилюється нетрадиційними прийомами звуковидобування. Отже, навіть в одному з перших своїх вокальних творів А. Корсун зберігає важливий для себе естетико-стильовий принцип (приклад 1).

Ще один метод роботи зі звуком, розширенням звукової палітри — модифікація голосу шляхом залучення додаткового інструментарію: картонна трубка від паперових рушників, яка відіграє важливу роль у формуванні звуку в «Сиренах» («Sirene»). Кожен із вокалістів, крім баса, має свою трубку, у яку співає практично весь час. Партія трубки прописана над нотними станами хвилястими лініями, які означають плавне відкривання й закривання отвору рукою (приклад 2).

¹ Див. Kautz M. Vorsicht Hör-Fallen! Porträt der ukrainischen Komponistin Anna Korsun // Musik-Texte. Zeitschrift für neue Musik. 2016. August (Nu. 150). S. 6–11.

² Ернст Толлер (Ernst Toller, 1893–1939 роки) — німецький поет, драматург, антинацист, один із найяскравіших представників експресіонізму. За антивоєнні ідеї неодноразово сидів у в'язниці, де написав вірші, згодом видані у книзі «Пісні ув'язнених» («Gedichte der Gefangenen»). Саме на один із віршів книги «Стежки у світ» («Pfade zur Welt») А. Корсун написала вокальний твір «Клітка Толлера» («Tollers Zelle»).

³ Йозеф фон Айхендорф (Joseph von Eichendorff, 1788–1857 роки) — німецький поет і прозаїк епохи романтизму, один із найвизначніших німецьких ліриків.

А. Корсун, «Wehmut» для п'яти голосів, скрипки, контрабаса, препарованого фортепіано та звукових об'єктів

45
S. ma a ma ma a ma a ma ma manch - mal
V. II ma a ma a ma ma a ma a ma ma ma ma manch - mal mal mal

48
S. mal mal malmal s s si i
V. II mal mal mal mal mal s s si gen gen gen gen gen

А. Корсун, «Sirene» для 22 голосів

A.2 del fon intain tosián leván tata el has do fer na- do sumerhida
A.3 va- (m.s.) la vie... (f) viene kurr diano kurr diano pordia dia dia
A.4 seu- elastikapu le vart ata porri yomvi densia poriyom renzia na- pryvana pryva ssano- boda rrtatut skrrrtatutrosolu
A.5 simile
A.6 carleidi eosunazstentsia osuelastikairwewewa- zionfiuilewewewa- mdada- poro wenedel vondo... (m.s.)
A.7 kprai- le- o- wende- ri- la-

У творі «Vocemotog» допоміжним інструментом є руки вокаліста. В анотації А. Корсун детально пояснює позиції рук, закріплені за графічними знаками. Фотографії типів сурдин винесені й на титульну сторінку, що свідчить про їх значення для звукової організації твору.

У партитурах трапляються вказівки щодо необхідності належної акустики залів, а в «Тузі» («Wehmut») навіть конкретизується, що найкращим для виконання твору є приміщення церкви. В анотаціях до кількох композицій говориться про бажане чи обов'язкове використання мікрофонів для посилення голосів.

Звукову палітру вокальних партитур А. Корсун інколи доповнюють додаткові інструменти, особливо в «Сутінках» («Ulenflucht»), де введено значну кількість духо-

вих пристосувань — різних свистульок, мисливських духових манків¹, іграшкових духових інструментів, навіть шлангів. Під час звучання інструментальні й вокальні тембри переплітаються, зливаючись в одне складне звукове ціле.

Ще один метод звукових експериментувань — робота з простором. Уперше можливості простору залучені, хоч і мінімально, в «Тузі» («Wehmut»). В анотації зазначено, що «сопрано [партія, яка співає оригінал Шумана — Н. Г.] має розміщуватись далеко від інших музикантів і глядачів, щоб звук звучав здалеку». Так історичну віддаленість між двома реальностями втілено шляхом розмежування локації учасників.

У творі «Я чую голоси» («I hear voices») для трьох вокалісток партії першого і другого сопрано доповнюють одна одну, трактуючись як одне ціле. При цьому композиторка радить сховати друге сопрано, тому глядачі бачать лише перше сопрано і *меццо-сопрано*, але чують більше за звучання, утворене виконавицями на сцені. Таким чином, виникає ефект звукової ілюзії, коли партія і тембр першого сопрано розширюється засобом ще одного, невидимого голосу.

А. Корсун продовжує експериментувати зі звуком у просторі. У «Сиренах» («Sirene») вона «ховає» за сценою басів: протягом звучання їх партія, яка, як вказано в анотації, виконує колористичну функцію, періодично з'являється, як ілюзія, «шумовий глюк» (вислів А. Корсун). У цій же композиції, як і в «Сутінках» («Ulenflucht») чи найновішій на сьогодні — «Основи нашої природи» («Le basile de sa propre nature»), пропонується розташувати вокалістів довкола публіки. В останній виконавці цієї частину твору також рухаються по колу, вони можуть обертати головами. Так створюється не одне джерело звуку, як при традиційній локації, а чотири чи двадцять, залежно від кількості виконавців. Звуки з різних кутків залу багатогранно взаємодіють, переміщуються в просторі, а слухачі перебувають у колі цих процесів.

Партитури А. Корсун сповнені найрізноманітніших звукових експериментів. Це звукове розмаїття об'єднується манерою виконання, яка в більш пізніх творах, починаючи з «Сирен», майже завжди уточнюється в анотаціях. Отже, твори композиторки не виконуються в класичній академічній манері. Спів загалом має звучати не на повний голос, а бути м'яким, ніжним, акуратним, давати змогу почути народження звуку з тиші, прослухати всі мікротонові деталі, всі темброві, динамічні зміни. Верхні ноти виконуються як легеньке пицання, яке в «Сутінках» поетично порівнюється з пташиним щебетом.

У двох більш пізніх партитурах — «Сутінки» та «Моуіoomні» — А. Корсун виокремлює манеру співу, називаючи її «croon», яка стосується фрагментів, виконуваних із закритим ротом. Слово «croon» з англійської перекладається як «наспівування». Ось як пояснено цю манеру в партитурах: «фрагменти із закритим ротом визначаються як *croon*, що означає мугикання, спів так, начебто ви були самі, не для публіки, не на повний голос, без намагання зробити його зрозумілим». Говорячи про манеру співу, варто вказати й на інструментальне трактування голосу, характерне майже для всіх вокальних композицій А. Корсун. І якщо його розуміють переважно, так би мовити, за умовчанням, на основі музичного матеріалу (мелодики зі складними звуковисотним малюнком і ритмічною організацією, важливого значення шумових звуків, мікрополіфонічної фактури тощо), то у творі «Клітка Толлера» («Tollers Zelle») для голосу з електрогітарою в анотації міститься ремарка для вокалісти: «знайти спосіб наблизитись до гітари», а для обох виконавців — «зробити свої інтонації близькими один до одного».

¹ Мисливські духові манки — духові інструменти для приманювання мисливцями окремих видів тварин і птахів (лисиць, оленів, сарн, качок і т. п.).

Звуковий світ творів А. Корсун — вершина айсберга, за якою криється складна робота над звуковисотністю, виражальними засобами, формою. Усі ці та інші аспекти ще потребують наукового дослідження.

Висновки. Посилена увага до звуку у творах А. Корсун виділяє тембр як один із головних факторів драматургії. Темброві зміни впливають на відчуття темпу і ритму. Інструментальне трактування голосу, використання шумових звуків, нетрадиційних прийомів звуковидобування, сучасної нотації, трактування будь-якого предмета як потенційно музичного, нівелювання семантики словесного тексту й концентрація на фонізмі окремих букв і складів свідчать про орієнтацію творчості композиторки на сучасність.

Наповнення партитур шумовими звуками і нетрадиційними прийомами звуковидобування сприяють тому, що твори А. Корсун доступні для виконання непрофесійними вокалістами, і це неодноразово підтвердила концертна і студійна практика. Так, 2012 року в Росії (Москва), а 2013 року в Україні (Київ) композиторка виступила однією з організаторів проекту «6+1», спрямованого на популяризацію сучасної вокальної музики: твори молодих українських і російських композиторів виконували виключно немусиканти — композитори й музикознавці¹. В усіх виконаннях твору «Сутінки» («Ulenflucht»), поряд із професійними співаками з ансамблів «Neue Vocalsolisten Stuttgart», «Silbersee», брали участь композитори, музикознавці, інструменталісти², а п'єсу «Сирени» («Sirene») виконували 2019 року в м. Гаага (Нідерланди) лише непрофесійні вокалісти.

Така практика є дещо парадоксальною, адже, з одного боку, твори із сучасними музично-виражальними засобами, нетрадиційним інструментарієм, на зразок шлангу чи картонної трубки, часто вважаються надто складними для розуміння і не приймаються суспільством і професійним музикантами-консерваторами. З іншого боку, ті ж твори виходять за межі виконавської елітарності і стають актом співтворчості будь-яких непрофесійних музичних виконавців, і навіть непрофесійних музикантів³. У цьому полягає важлива культурна функція творчості А. Корсун.

Розглядаючи вокальну музику композиторки в аспекті динаміки становлення її індивідуального стилю, бачимо, що вона впевнено дотримується своїх стильових орієнтирів. Уже в першому вокальному творі «Пісня риби» (2010) є такі визначальні для її творчості стильові елементи, як музичне трактування шумових звуків, нетрадиційні прийоми звуковидобування, відсутність семантично наповненого словесного тексту й тембро-колористична функція літер. Наступні вокальні твори поступово розширюють арсенал музичних засобів. Так, у «Ландшафтах» («Landscapes», 2011) застосовано роботу з мікрофонами, у «Тузі» («Wehmut», 2011) уперше голос деформується з допомогою інструмента казу, а також застосовано експериментування з простором. У «Vocemorigi» (2012) досліджено можливості різних типів сурдин руками, які в «Сиренах» («Sirene», 2014) замінюються на картонну трубку, а в «Сутінках» («Ulenflucht», 2015) — своєрідним міні-оркестром з додаткового інструментарію. У «Сиренах» в анотації вперше порушується питання про манеру співу, яку вже в наступній п'єсі «Сутінки» визначено як «scoop». Дещо окремо, щодо інтонаційності,

¹ На концерті серед інших виконувався твір А. Корсун «Vocemorigi». Детальніше див.: Морозова Л. Композитори меняют профессию // Коммерсантъ Україна. 2013. № 18. С. 4.

² Ідеться про два концертні виконання — в м. Утрехт (Нідерланди) під час щорічного фестивалю «Gaudeamus» (2016) і в м. Рим (2019) та про студійний запис композиції 2018 року у програмі EDITION zeitgenössische Musik, за підтримки Deutscher Musikrat.

³ А. Корсун кілька разів залучала непрофесійних музикантів до виконання своїх перформансів «Мана» («Heimsuchung»), «Сутінкове світло» («Zwielicht»), «Moshi moshi». Детальніше див. сайт, присвячений музиці композиторки annakorsun.com, підрозділ «agenda».

сприймається твір «Клітка Толлера» («Tollers Zelle», 2017), в якому, внаслідок особливої програми, партія вокалістки сповнена досить експресивних декламаційних фрагментів. Але, збагачуючи звукову палітру, він все ж не відходить від головної стильової лінії, обраної композиторкою.

А. Корсун належить до молодшої генерації українських композиторів, які перестають мислити категорією національної ідентичності. Її творчість орієнтується на світову музичну практику, у якій мистецькі ідеї будь-якого походження сприймаються як близькі. Позанаціональна природа сприяє тому, що музика композиторки зрозуміла і близька слухачам в різних куточках світу, а її високий професійний рівень, підтверджений престижними нагородами, вказує на активне включення А. Корсун у процес творення сучасного академічного музичного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Морозова Л. Композитори меняют профессию // Коммерсантъ Украина. 2013. № 18. С. 4.
2. Шаріна А. В. Розширені техніки в музиці для фортепіано соло композиторів київської школи (на прикладі використання гліссандо в «Aqua sonare» А. Корсун і Сонати № 3 «Aer» В. Цанька) : дипломна робота / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського; наук. кер. І. Г. Тукова. Київ, 2018. 73 с.
3. Eggert M. Eine Lobrede auf klare Partituren und rätselhafte Musik // Neue Musikzeitung. 2017. Dezember (Nu. 66). URL: (https://www.nmz.de/artikel/eine-lobrede-auf-klare-partituren-und-raetselhafte-musik?fbclid=IwAR0yzwG7ibBE7RP83I6mv_JN_w4VKff3omHKbnG6ywCUE0GelbnjuAPlJk) (дата звернення 17.05.2019).
4. Götz T. Anna Korsun komponiert in Sondershausen mit Stimme und Tastatur // Thüringer Allgemeine. 2018. 17 Juli. URL: https://www.thueringer-allgemeine.de/web/zgt/suche/detail/-/specific/Anna-Korsun-komponiert-in-Sondershausen-mit-Stimme-und-Tastatur-2143948721?fbclid=IwAR14R0moEqG9ofENunJcg7XOss_uzzmB55UbmxFqtVL1LXyJkqUPqhoc0BI (дата звернення: 23.05.2019).
5. Janssen T. Selbst denken und deuten // Elbe-Jeetzel-Zeitung. 2018. 21 Februar. S. 5.
6. Kautz M. Vorsicht Hör-Fallen! Porträt der ukrainischen Komponistin Anna Korsun // *MusikTexte. Zeitschrift für neue Musik*. 2016. August (Nu. 150). S. 6–11.
7. Kleinteich N. Saalfeld: Tango und Sinfonie in erfolgreicher Symbiose // Ostthüringer Zeitung. 2016. 05 Dezember. URL: <http://saalfeld.otz.de/web/saalfeld/startseite/detail/-/specific/Saalfeld-Tango-und-Sinfonie-in-erfolgreicher-Symbiose-984838883> (дата звернення 20.05.2019).
8. Tchiba M. Aus Stille geboren (die Musik der ukrainischen Komponistin Anna Korsun) // Neue Zeitschrift für Musik. 2015. Nu. 3. S. 59-61.
9. Vehn ter J. Konzert für Absetzer, Laubbläser, Kettensäge und Rüttelstampfer // Leipziger Volkszeitung. 2017. 31 August. URL: <http://www.lvz.de/Region/Markkleeberg/Konzert-fuer-Absetzer-Laubblaeser-Kettensaeger-und-Ruettelstampfer> (дата звернення: 24.05.2019).
10. Wüst M. “Tohuwabohu” im Schwere Reiter. Netzflüchter im Wollfadenweb reflektieren über nicht erkennbares Chaos. 2012. 11 Marschieren. URL: <http://www.kultur-vollzug.de/article-26241/2012/03/11/tohuwabohu-im-schwere-reiter-netzfluchter-im-wollfadenweb-reflektieren-uber-ein-nicht-erkennbares-chaos/> (дата звернення: 24.05.2019).

REFERENCES

1. Morozova, L. (2013). Composers change their occupation [Kompozitory menayut professiyu]. *Kommersant Ukraine* [*Kommersant Ukraina*]. No. 18, p. 4. [In Russian].
2. Sharina, A. V. (2018). *Expanded techniques in music for piano solo by composers of the Kiev school (on an example of using glissando in “Aqua sonare” by A. Korsun and Sonata No. 3 “Aer” by B. Zanko)* [*Rozshyreni tekhniky v muzytsi dlia fortepiano solo kompozytoriv kyivskoi*

shkoly (na prykladi vykorystannia glissando v «Aqua sonare» A. Korsun ta Sonaty No. 3 «Aer» B. Zanka], master's work. National Music academy of Ukraine of P. Tchaikovsky; supervisor I. H. Tukova. Kyiv. 73 c. [In Ukrainian].

3. Eggert, M. (2017). A panegyric to clear scores and puzzling music [Eine Lobrede auf klare Partituren und rätselhafte Musik]. *New music newspaper [Neue Musikzeitung]*. December (No. 66). Available at: https://www.nmz.de/artikel/eine-lobrede-auf-klare-partituren-und-raetselhafte-musik?fbclid=IwAR0yzwG7ibBE7RP83I6mv_JN_w4VKfF3omHKbnG6ywCUE0GeIbnjuAPhJk. [In German]. [Accessed 17.05.2019].

4. Giotz, T. (2018). Anna Korsun composes in Sondershausen with voice and keyboard [Anna Korsun komponiert in Sondershausen mit Stimme und Tastatur]. *Thüringer Allgemeine*. 17 Juli. Available at: https://www.thueringer-allgemeine.de/web/zgt/suche/detail/-/specific/Anna-Korsun-komponiert-in-Sondershausen-mit-Stimme-und-Tastatur-2143948721?fbclid=IwAR14R0moEqG9ofENunJcg7XOss_uzzmB55UbmxFqtVL1LXyJkqUPqhoc0BI [Accessed 23.05.2019]. [In German].

5. Janssen, T. (2018). Think and interpret yourself [Selbst denken und deuten]. *Elbe-Jeetzel-newspaper [Elbe-Jeetzel-Zeitung]*. 21 February, p. 5. [In German].

6. Kautz, M. (2016). Carefully hearing traps! Portrait of the Ukrainian composer Anna Korsun [Vorsicht Hör-Fallen! Porträt der ukrainischen Komponistin Anna Korsun]. *MusikTexte. Magazine for new music [MusikTexte. Zeitschrift für neue Musik]*. No. 150, pp. 6–11. [In German].

7. Kleinteich, N. (2016). Saalfeld: tango and symphony in a successful symbiosis [Saalfeld: Tango und Sinfonie in erfolgreicher Symbiose]. *East Thuringian newspaper [Ostthüringer Zeitung]*. 05 Dezember. Available at: <http://saalfeld.otz.de/web/saalfeld/startseite/detail/-/specific/Saalfeld-Tango-und-Sinfonie-in-erfolgreicher-Symbiose-984838883>. [Accessed 20.05.2019]. [In German].

8. Tchiba, M. (2015). Born of silence (the music of the Ukrainian composer Anna Korsun) [Aus Stille geboren (die Musik der ukrainischen Komponistin Anna Korsun)]. *New music magazine [Neue Zeitschrift für Musik]*. No. 3, pp. 59–61 [In German].

9. Vehn ter, J. (2017). Concert for dredger, blower, chainsaws and tampers [Konzert für Absetzer, Laubbläser, Kettensäge und Rüttelstampfer]. *Leipzig folk newspaper [Leipziger Volkszeitung]*. Available at: <http://www.lvz.de/Region/Markkleeberg/Konzert-fuer-Absetzer-Laubblaeser-Kettensaege-und-Ruettelstampfer> [Accessed 24.05.2019]. [In German].

10. Wüst, M. (2012). «Tohuwabohu» in Schwere Reiter. Running through the networks in a woolen web space reflects on unrecognizable chaos [«Tohuwabohu» im Schwere Reiter. Netzflüchter im Wollfadenweb reflektieren über nicht erkennbares Chaos]. Available at: <http://www.kultur-vollzug.de/article-26241/2012/03/11/tohuwabohu-im-schwere-reiter-netzfluechter-im-wollfadenweb-reflektieren-uber-ein-nicht-erkennbares-chaos/> [Accessed 24.05.2019]. [In German].

Гнатив Н. В. Индивидуальный стиль вокального творчества Анны Корсун. Актуальность исследования. Изучение индивидуальных композиторских стилей позволяет познать музыкальное искусство в его единичных, неповторимых проявлениях. Это также необходимый компонент исследования стилей более общих уровней. Изучение музыки молодых, талантливых композиторов, одной из которых является украино-немецкая композитор А. Корсун, обеспечивает включённость украинского музыковедения в самые передовые процессы современной отечественной и мировой музыкальной культуры.

Отсутствие научных исследований, посвящённых вокальной музыке А. Корсун, определяет научную новизну этой статьи, в которой рассматриваются все существующие на сегодня вокальные произведения композитора.

Цель исследования — раскрыть черты индивидуального стиля А. Корсуна и процесса их формирования в звуковом пространстве вокального творчества. В статье применены следующие **методы исследования**: аналитический — для выявления звуковых особенностей вокальной музыки А. Корсун; компаративный — для сравнения общих и отличительных черт

в вокальных произведениях композитора; хронологический — для рассмотрения формирования методов работы со звуком последовательно от первой до последней вокальной композиции; исторический — для включения вокального творчества А. Корсун в общий историко-культурный музыкальный контекст.

Результаты исследования. Одним из главных факторов организации вокальных произведений А. Корсун является разносторонняя работа со звуком, которая включает активное привлечение шумовых звуков, нетрадиционных приемов звукоизвлечения, темброкolorистическую трактовку словесного текста, модификацию или дополнение человеческого голоса инструментами, экспериментирование со стереоэффектами, звуковыми иллюзиями, «подвижным» звуком через привлечение возможностей пространства в расположении исполнителей и их перемещение во время пения. Основой исполнения является неакадемическая манера пения с преобладанием мягкого звука не в полный голос и манера *groon* (термин А. Корсун) в фрагментах с закрытым ртом, связанная с напеванием без попытки сделать пение понятным.

В выводах подчеркнута значимость тембра в формировании драматургии вокальных партитур А. Корсун, его влияние на ощущение темпа и ритма. Отмечено присутствие важнейших индивидуально-стилевых элементов музыки композитора уже в первых вокальных произведениях. Указано на преодоление рамок исполнительской элитарности и доступность произведений непрофессиональным музыкальным исполнителям. Сакцентировано на внациональной природе вокального творчества композитора и ее ориентации на современную мировую музыкальную практику. Значимость результатов исследования заключается в возможности их применения в курсах истории современной украинской и мировой музыки, композиции, истории и теории вокального исполнительства.

Ключевые слова: индивидуальный стиль, вокальное творчество А. Корсун, звук, тембр, эксперимент.

HNATIV NATALIYA

Hnativ Nataliya — Candidate of Art Criticism, Municipal Institution of Higher Education at the Kyiv Regional Council “Academy of Arts”, Lecturer on Music Theory disciplines (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0858-9772>

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4190.2019.126.197974>

THE FORMATION OF ANNA KORSUN'S INDIVIDUAL STYLE IN THE SOUND SPACE OF VOCAL CREATIVITY

Relevance of the study. Studying of individual composer styles allows learning musical art in its individual, unique manifestations. It is also a necessary component in studying of styles of more general levels. The study of the music of young talented composers, one of which is the Ukrainian-German composer A. Korsun, ensures the inclusion of Ukrainian musicology in the most advanced processes of contemporary national and world music culture.

The lack of scientific research on vocal music by A. Korsun defines the scientific **novelty** of this article, which deals with all so far existing vocal pieces of the composer. **The main objective** of the study is to identify the features of A. Korsun's individual style and the process of their formation in the sound space of vocal creativity.

The following **methods** form a methodology of this article: analytical — to reveal sound features of vocal music by A. Korsun; comparative — for comparison of common and distinctive features in composer's vocal works; chronological — to consider the forming of methods of work-

ing with sound consistently from the first to the last vocal piece; historical — for inclusion of A. Korsun's vocal creativity in the general historical and cultural musical context.

Results. A versatile work with sound is one of the main factors in the organization of vocal works by A. Korsun. It includes active engagement of noise sounds, non-traditional sound production techniques, coloristic interpretations of verbal text, modification or addition to a human voice by additional tools, experimentation with stereo effects, sound illusions, «mobile» sound by using space possibilities in placing the performers, and their movement while singing. The performers basis is the non-academic manner of singing with the superiority of soft sound not in the full voice and the manner of croon (the term by A. Korsun) in fragments with a closed mouth that means humming, singing without trying to do it clear.

Conclusions include the marking of the significance of the timbre in the formation of the dramaturgy in vocal scores by A. Korsun, its influence on the feeling of tempo and rhythm. The presence of the most important individual-style elements of composer's music is noted already in the first vocal works. Overcoming the limits of performance elitism and the availability of Korsun's works for non-professional musical performers are specified. Beyond-national nature of the composer's vocal creativity and its orientation to the contemporary world music practice are accented. The significance of results of the study is the possibility to use them in courses of the history of contemporary Ukrainian and world music, composition, history and theory of vocal performance.

Keywords: individual style, A. Korsun's vocal creativity, sound, timbre, experiment.